

dente homo pro eo constituitur. Hic fallitur : in rebus quippe corporalibus, quod unus habet, alter habere non potest. Nam aurum quod ille habet, alter non habet quando iste aufertur, et isti datur, hic habet, ille non habet. Rex vivus solum regno potitur, defunctus autem penitus de rebus humanis tollitur ; item hic, qui pro eo constituitur solus sceptro insignitur. In spiritualibus autem non

A sic ; quia eandem virtutem multi similiter habere possunt, et eandem Grammaticæ scientiam plures habere poterunt. Sic Deum, qui est lux, vita et gaudium angeli et homines similiter habere poterunt ; quem soli non habebunt, qui visum mentis ab eo avertunt. Igitur homines non pro angelis restituantur, sed pro seipsis Deo, æterna luce, æterna vita, ac æterno gaudio perfruuntur.

LIBELLUS OCTO QUÆSTIONUM

DE ANGELIS ET HOMINE.

(Eruit ex cod. ms. inclytæ carthusiæ Gemnicensis ven. D. P. Leopoldus Wydemann, ejusdem loci bibliothecarius; edidit R. P. Bern. PEZIUS *Thes. Anecd. t. II, p. 1, col. 215.*)

CAP. I. *Utrum homo crearetur, si angelus in cœlo perstitisset.*

DISCIPULUS. Vellem mihi certa auctoritate monstrari, ac firma ratione probari, utrum homo crearetur, si angelus in cœlo perstitisset? cum enim auctoritas cujusdam magni dicat, ut impleretur electorum numerus, homo decimus creatur : videtur ad hoc solum facta multiplicitas hominum, ut impleretur imminuta numerositas angelorum, et sic consequenter ruina angeli fuit causa conditionis hominis.

MAGISTER. Nihil est aliud auctoritas, quam per rationem probata veritas : et quod auctoritas docet credendum, hoc ratio probat tenendum. Evidens scripturæ auctoritas clamat, et perspicax ratio probat : si omnes angeli in cœlo permansissent, tamen homo cum omni posteritate sua creatus fuisset. Iste quippe mundus propter hominem est factus ; mundus autem est cœlum et terra, et universa quæ ambitu continentur ; et valde absurdum credi videtur, ut stantibus angelis is non crearetur, propter quem universitas creata legitur. Ad hunc errorem removendum sacra Scriptura, futurorum præscia, ante creationem angeli et hominis exorsa est dicens : *In principio creavit Deus cœlum et terram (Gen. 1).* Ut quid cœlum? Ut esset utique habitatio angelorum. Ut quid terram? Ut videlicet esset habitatio hominum. Et huic sententiæ auctoritas illius magni viri, scilicet Gregorii, non refragatur, sed potius suffragatur : quia nimirum electorum numerus non in solis constitit angelis, sed in angelis simul et hominibus, et quia in novem ordinibus angelorum non erat perfectus numerus electorum, ut hic impleretur numerus, est homo decimus ordo creatus. Quod autem homo cum angelo sit creatus, testatur ipse creator Deus loquens ad Job : *Ecce Be-
nemoth, quem feci tecum (Job XL), quod est dicere :*

B Quando feci hominem, feci et angelum. Est autem dualis creatio hominis, una in æternitate per prædestinationem, altera sub temporalitate per formationem. De creatione prædestinationis scribitur : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam (Gen. 1).* De creatione formationis scriptum est : *Formavit Deus hominem de limo terræ et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ ; et factus est in animam viventem (Gen. 11).* Qui enim manet in æternum, ait Scriptura, *creavit omnia simul (Eccli. xviii).* Omnia creavit simul per materiam, distinxit vero sex diebus per genera, per species, per formas, per numeros. Illi autem sex dies non sunt, ut isti volubiles, intelligendi, sed in æternitate fixi, ad quorum exemplar isti sunt facti. Et quia senarius numerus perfectus est, ideo sex diebus Deus omnia fecisse legitur : ut operatio Dei perfecta insinuetur ; quæ in sex partes distinguitur, scilicet in tria elementa et in tria ex his creata. Elementa quippe sunt ignis, aqua, terra ; et de igne creati sunt angeli, luminaria et sidera ; de terra vero homines, arbores, herbæ et animantia ; de aquis autem pisces et volucres. Est autem gemina aquarum natura, una crassa semper terræ adhærens, quæ mare dicitur, de qua pisces producti leguntur ; altera tenuis a terra suspensa, quæ aer dicitur, de qua volucres creatæ noscuntur. Quod autem angelus sit principium viarum Dei, scribitur in Job : homo vero ultima factura Dei legitur. Hinc per illum inchoatio, per istum vero consummatio operum Dei innuitur : cui omnis creatura reliqua subjicitur. Igitur sicut nec angeli pro perditis hominibus creantur, ita nec homines pro lapsis angelis creati creduntur, sed proprio loco gloriæ possidendo et decimum ordinem electorum implendo. Ideo autem orō perditis angelis dicuntur

facti; quia in gloriam, de qua ipsi ceciderant, sunt assumendi: quod nihilominus fieret, si nullus angelorum corruiisset. Et ecce nullus hominum adorat angelum, multitudo autem angelorum adorat super se hominem Deum, qui omnia in cœlis et in terris restauravit: dum hominem de potestate diaboli in terris liberavit, et in cœlis angelis associavit.

CAP. II. *Utrum Christus incarnaretur, si homo in paradiso perstitisset.*

DISCIPULUS. Quia rationabiliter est probatum, ruinam angeli non fuisse causam creationis hominis, nec hominem pro angelo, sed pro semetipso creatum, vellem item eadem auctoritate, comitante ratione, doceri, utrum Christus incarnaretur, si homo in paradiso perstitisset? Cum enim tota Scriptura clamat, Christum pro humana redemptione in carne venisse; putatur nunquam in carne venisse, si homo non peccasset quem redimeret: et sic videtur peccatum hominis causa fuisse Christi incarnationis. Quod si ita est, tunc illud peccatum non fuit malum, imo magnum bonum, cujus causa Deus factus est homo, consequenter et homo Deus.

MAG. Peccatum hominis non bonum, sed maximum malum fuisse, clamat totus mundus, cum multis miseriis suis. Unde enim mors cum tot cladibus regnat in mundo, nisi de peccato hominis? et ideo peccatum primi hominis non fuit, causa Christi incarnationis, sed potius fuit causa mortis et damnationis. Causa autem Christi incarnationis fuit prædestinatio humanæ deificationis: ab æterno quippe a Deo erat prædestinatum, ut homo deificaretur, dicente Domino: *Pater, dilexisti eos ante constitutionem mundi* (Joan. xvii), subaudi, per me deificandos.

Sicut autem Deus est immutabilis, ita et prædestinatio ejus est immutabilis: oportuit ergo hunc incarnari, ut homo posset deificari. Et ideo non sequitur, peccatum fuisse causam ejus incarnationis; sed hoc magis sequitur, peccatum non potuisse propositum Dei immutare de deificatione hominis. Siquidem auctoritas sacræ Scripturæ et manifestatio declarat, Deum hominem assumpsisse, etiamsi homo nunquam peccasset.

Denique provida Scriptura ante peccatum hominis promittit Christum, dicens: *Relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una* (Matth. xix). Hæc Apostolus exponit ita, dicens: *Sacramentum hoc magnum est, ego dico in Christo et in Ecclesia* (Ephes. v). Ecce adhuc nullum peccatum ab homine committitur, et Christi et Ecclesiæ conjunctio in una carne prædicatur. Unde idem Apostolus: *Deus, inquit, ante mundi constitutionem elegit nos in Christo* (Ephes. i). Christus est Deus homo, in quo Deus ante mundi constitutionem prædestinatos ad vitam elegit, quia in Christo nos deificari constituit. Quando enim Deus humanam naturam induit, universa humanitas in

A electis duntaxat in Deum tunc transit. Sed et primus angelus, qui similitudinem Dei sibi usurpavit, quam solus Filius habuit, dum pulsus de cœlo cecidit, Christum Judicem in terra invenit. Adhuc quippe in terræ materie latuit, per quem Pater terram condidit: qui angelum de cœlo refugum sub terra mergeret, et hominem humilem de terra super cœlum erigeret. Quod autem Christus mortuus est, qui est vita omnium, tres status sunt hominis: unus ante peccatum, in quo mori, et non mori potuit; alter post peccatum in quo mori necesse habuit: tertius, qui erat ei futurus, si tentatus non peccasset, et adhuc post resurrectionem speratur, in quo mori non potuit.

B Si ergo Christus in primo statu venisset, nec ipse nec homo unquam moreretur, sed jam deificatus completo numero ordinis decimi angelis associaretur: quod utique factum ita esset, si homo tentatus non peccasset. Sed Christus hominem peccaturum, et per hoc moriturum præsciens, ideo in secundo statu venire et mori voluit: ut hominem de morte redimeret, et ad statum vitæ reduceret. Et ideo dicitur pro humana redemptione venisse, quia nisi ipse moriendo mortem nostram destrueret, nunquam homo post culpam statum vitæ reciperet. Igitur Christi incarnatio fuit humanæ naturæ deificatio; ejus mors nostræ mortis destructio, ejus resurrectio vitæ nostræ reparatio, et hoc modo secundum Apostolum: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo vivificabuntur* (I Cor. xv).

CAP. III. *Quomodo angeli ex igne creati sint.*

DISC. Hæc solutio mihi probabilis videtur, ubi auctoritas rationi, et ratio auctoritati patrociniatur. Sed cum melior sit Spiritus quam corpus, miror cur angelos dixeris de igne creatos. Ignis enim corpus est, angeli vero spiritus sunt: et non video, quo modo melius de deteriori creari prædicetur nisi veris assertionibus comprobetur.

D MAG. Spiritum de corpore creari dicere insani capitis est, corpus vero de corporibus vel de elementis dicere creari assertio veritatis est. Angelici spiritus, et humanæ animæ, et informis materia mundi ex nihilo creata sunt; ex informi autem materia elementa discreta sunt, dicente Scriptura: *Qui fecit mundum de informi materia*. Corpora vero omnia ex quatuor elementis formata sunt, scilicet unumquodque corpus illi elemento specialiter attribuitur, quod in eo plus abundat. Unde dicuntur quædam corpora cœlestia vel ignea, quædam terrestria, quædam aquatica, quædam aerea. Animarum corpora sunt terrestria, dicente Scriptura: *Formavit Deus hominem de limo terræ* (Gen. ii), id est corpus hominis. De anima vero subditur: *Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ* (ibid.), de cujus creatione præmittitur: *Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam* (Gen. i), id est animam hominis. Deus est incorporeus, ita et anima, in qua est imago Dei, est incorporea. De

corporibus animalium dicit Scriptura : *Producat terra jumenta et bestias in genere suo* (Gen. 1), sive corpora jumentorum et bestiarum. De piscibus quoque et volucris dicit : *Producant aquæ pisces et volucres in genere suo* (ibid.), intellige, piscium corpora et volucrum. Aquæ dixit propter geminam naturam aquarum, scilicet crassæ uti maris, tenuis uti aeris. Corpora autem angelicorum spirituum sunt ignea, dicente Scriptura : *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis* (Hebr. 1); quod est dicere, angelicos spiritus ex nihilo fecit Deus; corpora vero eorum ex igne creavit. De quorum creatione dicit Scriptura : *Dixit Deus : Fiat lux* (Gen. 1), quasi dicat de igne fiant lucida angelorum corpora.

Sicut enim rationalis anima corpore vestita dicitur homo, ita intellectualis Spiritus corpore vestitus dicitur angelus. Angeli non in alienis corporibus, sed in propriis olim apparuerunt hominibus, quibus locuti sunt : cum quibus ambulaverunt, cum quibus manducaverunt; quæ omnia historialiter, non specialiter facta sunt. Quæ tamen corpora pro dispensatione officii sui in diversas species transformare potuerunt : unde aliquando fulgurea facie, aliquando candida veste splendidi visi sunt. Et in plerisque sanctorum Scripturis dicuntur dæmones per aera discurrere. Non enim spiritus sine corporibus discurrunt, qui illocales sunt. Et notandum, quod Genesis nihil de creatione spirituum dicit, quia non solet de invisibili natura, sed de visibili corporum creatione narrare. Apostolus autem clamat dicens : *Sive visibilia, sive invisibilia in cælis et in terris omnia per ipsum facta sunt* (Coloss. 1). Invisibilia sunt spiritus, visibilia vero corpora eorum.

CAP. IV. *Quare creator Deus corpus non de igne, sed de terra sumpsit.*

Disc. In hac solutione bene concordat ratio auctoritati. Sed cum terra sit infimum elementum, et sæx omnium elementorum : ignis vero summum et purissimum elementum, quid rationis habet, quod creator Deus corpus non de igne, sed de terra sumpsit?

MAG. Centrum est dignius quam circulus : centrum enim immobile figitur, circulus vero mobilis volvitur. Terra enim centrum elementorum est fixa et stabilis : ignis est ut circulus motus instabilis. Et licet omnia elementa in dignitate conditionis sint æqualia; tamen in figuris secundum naturam centrum habet primatum. Terra est centrum mundi, et nutrix omnium animantium : ignis vero peremptor eorum, licet quædam animalia sint in igne innoxia, ut fertur de Salamandra.

Sed et terra est prima operum Dei, dicente Scriptura : *In principio tu, Domine, terram fundasti* (Psal. ci). Duas rationales creaturas Deus incorporavit de primo et summo elemento, hominem de terra in seipso deificandum, angelum de igne in

A cælo glorificandum. Unde hæc duo elementa immutabuntur in gloriam filiorum Dei, dicente Scriptura : *Cælum novum et terram novam faciet Dominus* (Isa. LXII); in qua nova terra corpora hominum duratæ electorum jam deificata ut sol fulgebunt, et corporibus angelorum æqualia erunt : quæ ut sol, qui utique est ignis, lucida fulgescunt; quando Christus reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ : qui in monte ut sol apparuit, cum in gloria futuri status discipulis apparuit. Præterea summopere notandum est, quod homines de primo elemento, scilicet de terra formati, peccantes in secundo elemento, scilicet in aqua sunt necati : angeli vero de summo elemento, scilicet de igne creati, peccantes in secundum elementum, id est in aerem sunt præcipitati. Ambo adhuc in igne damnabuntur, cum terra in Christo et in electis deificata super cælos exaltabitur.

CAP. V. *Utrum lapsus angeli ideo irreparabilis fuerit, quia fuit immortalis; hominis contra.*

Disc. Quorumdam assertio non videtur mihi probabilis, qui dicunt, quod angeli lapsus ideo fuit irreparabilis, quia fuerit immortalis : hominis vero recuperabilis fuit quia mori potuit; cum Deus nihil nisi solam mortem pro reconciliatione utriusque voluerit?

MAG. Hoc nec auctoritate probatur, nec ratione roboratur, præsertim cum auctoritas clamet : *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione morientium* (Sap. 1). Et iterum per prophetam : *Nolo mortem peccatoris* (Ezech. xxxiii). Ratio autem non sinit ullum contrarium suo opposito jungi : lux enim est tenebris opposita, quas non recipit sed repellit; et vita est morti contraria quam non eligit sed potius exstinguit. Mors quippe est poena peccati, quam homo nunquam subiisset. Deus igitur, qui est vita, nec ab angelo nec ab homine mortem exigit, sed ut sibi et naturæ contrariam adimit. Porro natura rerum exigit, ut quæ sunt in universitate discrepantia, per sibi contrarium vel simile fiant consonantia. Ut verbi gratia : voces graves sunt acutis contrariæ, et ideo dissona, per eandem autem personantias fiunt consimiles et consonæ.

Homo quippe Deo inobediens, diabolo ad injustitiam factus est obediens, pro qua injustitia debitam mortem incidit : sicque dissonantiam in universitate fecit, dum ad vitam conditus, in morte defecit. Christus vero per contrarium ex simili exhibuit consonantiam, dum Deo ad justitiam factus est obediens, pro qua justitia indebitam mortem sustinuit; sicque mortem destruens hominem de morte redemit. Justitia etenim exigit, ut sicut homo absque peccato conditus, peccando offendit, pro quo poenam mortis pertulit : ita aliquis ex genere ejus absque peccato existens, juste vivendo Deum placaret; cujus causa mortem subiret; per quam consortes Deo reconciliaret. Et quia Christus hæc

fecit dicitur, quod nihil nisi mortem pro satisfactione voluerit. Ab angelo autem hoc non quæsit, quia mori non potuit. Justum autem fuit, ut sicut se ille supra omnia extulit, dum similis Altissimo esse voluit, et ideo infra omnia cecidit: ita aliquis ex numero illo absque culpa existens, non visa pœna lapsorum infra omnia se humiliaret, dum justitiam Dei in judiciis suis laudaret, suam vero injustitiam accusaret et hac confessione laudis socios levaret. Sed ille, qui de veritate cecidit, in qua non stetit, adhuc in mendacio, cujus, pater est (Joan. VIII), persistit dicens: *Mea sunt flumina, et ego feci ea*. Ego feci meipsum: ego sum Deus et non homo. Et quia hæc vox incorrigibilis est, ideo lapsus ejus irrecuperabilis est.

CAP. VI. *Quomodo cuncti moriamur, cum mors destructa per Christum prædicetur.*

DISC. Multum me movet quod omnes morimur, cum mors per Christum destructa prædicetur.

MAG. Dux mortis sunt, una corporis, altera animæ. Mors corporis separatio est animæ a corpore; mors animæ est separatio animæ a Deo. Sicut ergo mors corporis aufert gaudia mundi, ita mors animæ aufert gaudia cœli. Hanc mortem Christus destruxit, dum animas de suppliciis exemptas, gaudiis cœli intulit. Adhuc mortem destruet, dum animas suis corporibus induet, quas postea nulla mors sævet.

CAP. VII. *Cur resurrectio mortuorum futura sit.*

DISC. Ego credebam resurrectionem in novissimo futuram etiamsi Christus nunquam incarnaretur, ut puta a prophetis prædictam.

MAG. Resurrectio non est ideo futura quia a prophetis est prædicta; sed ideo est prædicta quia erat futura. Siquidem prophetica vox nil cogit fieri; sed Spiritus sanctus, cui omnia præterita et futura sunt præsentia, sua suis præcinuit; quod vel ipse olim facere disposuit, vel homines facturi erant, ut

A scirent eum inspectorem omnium. Porro resurrectio ideo fit, ut boni plenum gaudium, mali vero plenum supplicium suscipiant: quod ut utrumque non nisi in corpore et anima esse poterit. Justi autem per Christum reconciliati ad vitam assumuntur, qui si non essent reconciliati, nunquam illuc assumerentur. Igitur si Christus in carne non venisset, et sua morte mortem nostram non destruxisset; et sua resurrectione nobis vitam non reddidisset, nullus unquam ad vitam resurgeret: sed omnes pariter in morte remanerent.

CAP. VIII. *Cur Deus non omnes homines post resurrectionem ad beatam vitam transferat, maxime infantes, sine culpa decedentes.*

B DISC. Cum genus humanum ad vitam sit creatum, et per Christum totum sit ad vitam reparatum, valde miror, cur omnes homines post resurrectionem ad beatam vitam non transferat, maxime infantes, qui penitus sine culpa erant.

MAG. Christus qui est resurrectio et vita, omnes homines ad vitam resuscitabit; et quia ipse est justitia, solos justos in beata vita glorificabit; injustos in miseria relinquet. Et quia ejus occultum judicium exsuperat omnem sensum, quosdam, quos vult, nocentes igne purgatorio purificatos ad gloriam assumit: quosdam, quos vult, innocentes in miseria relinquit, videlicet infantes, quos unda baptismatis non regeneravit. Melius est enim per misericordiam salvari, quam unquam Judicis sententia condemnari. Cur autem hoc faciat, non plus possumus investigare quam illud possumus indagare: cur angelos non fecerit archangelos, vel illos non fecerit thronos; vel feminas non fecerit virgos, vel bestias non fecerit aves, vel cur pavoni, tantum decorem pennarum præ cæteris avibus dederit et multa his similia. *Omnia enim quæcunque voluit, fecit et facit (Psal. cxiii).*

INEVITABILE

SIVE

DE PRÆDESTINATIONE ET LIBERO ARBITRIO

DIALOGUS.

(Erutus primum e cœnobii S. Mariæ in Tongerio, ordinis Præmonstratensis, bibliotheca, opera V. P. Joannis CONEN, S. theologiæ licentiatii, ibidem prioris: editus in *Bibliotheca Patrum* ed. Lugdun., tom. XX, col. 1129.)

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Qui primo hunc Dialogum conscripsit, Honorius legitur in principiis librorum tria requisivisse (1): Auctorem, materiam et intentionem. Auctorem quidem, ut noverit qui eum lecturus est, nomen scriptoris; utrum ethnicus, an fidelis, utrum Catholicus an hæreticus fuerit.

(243) Honorius prologo Comment. in Cantica cantic.